

Euroopa uurimismäärus, vastastikune õigusabi ja ühised uurimisrühmad

Selles osas antakse ülevaade ELi õigusest, mis käsitleb tõendite kogumist, vastastikuse õigusabi andmist ja ühiste uurimisrühmade loomist piiriüleste juhtumite korral.

Taust

Piirikontrolli kaotamine ELis on muutnud vaba reisimise ELi kodanike jaoks palju lihtsamaks, kuid see on lihtsustanud ka kurjategijate piiriülest tegutsemist.

Seetõttu on oluline, et ELi liikmesriigid teeksid kriminaalasjades tõendite kogumisel tõhusat koostööd.

Tõendite kogumine kriminaalasjas

Euroopa uurimismäärus

Euroopa uurimismäärus on ELi liikmesriigi õigusasutuse tehtud või kinnitatud otsus uurimistoimingu tegemiseks teises liikmesriigis eesmärgiga hankida tõendeid kriminaalmenetluses.

Direktiiv, mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades, võeti vastu 3. aprillil 2014 ja ELi liikmesriigid pidid direktiivi oma õigusesse üle võtma 22. maiks 2017. See direktiiv ei ole siduv Taani ega Lirimaa suhtes.

Euroopa uurimismäärus põhineb vastastikusel tunnustamisel, mis tähendab, et täitev asutus või ametiisik on kohustatud teise riigi taotlust tunnustama ja tagama selle täitmise. Täitmine peab toimuma samal viisil ja sama korra kohaselt nagu siis, kui asjaomase uurimistoimingu oleks määranud täitjariigi asutus või ametiisik. Euroopa uurimismääruse võib teha ka selleks, et saada tõendeid, mis on juba olemas.

Direktiiviga luuakse ühtne terviklik tõendite kogumise raamistik. Uurimistoimingute hulka kuuluvad näiteks tunnistajate ülekuulamine, telefonikõnede pealtkuulamine, varjatud uurimised ja teave pangatoimingute kohta.

Taotlev asutus või ametiisik võib Euroopa uurimismäärust kasutada ainult juhul, kui uurimismeede on:

- vajalik,
- proportsionaalne ja
- lubatud sarnaste siseriiklike kohtuasjade korral.

Euroopa uurimismääruse koostamisel kasutatakse tüüpvormi ja see tõlgitakse täitjariigi ametlikku keelde või mõnda teise keelde, mille täitjariik on märkinud.

Uue direktiivi kohaselt peab täitjariik uurimismeetme võtma sama kiiresti ja samadel tingimustel nagu sarnases riigisiseses asjas.

Direktiiviga nähakse ette tähtajad (maksimaalselt **30 päeva**, et teha otsus taotluse tunnustamise ja täitmise kohta, ning **90 päeva** pärast eespool nimetatud otsuse tegemist, et taotlus täita).

ELi liikmesriigid võivad täitmisest teataval põhjustel keelduda. Järgmised üldised keeldumise põhjused kehtivad kõikide meetmete korral:

1. immunitet või privileeg või normid, mis piiravad seoses ajakirjandusvabadusega kriminaalvastutust;
2. oluliste riiklike julgeolekuhuvide kahjustamine;
3. menetlus ei ole kriminaalmenetlus;
4. *ne bis in idem* põhimõte (topeltkaristamise keeld);
5. eksterritoriaalsus koos topeltkaristatavusega;

6. kokkusobimatus põhiõiguste austamise kohustustega.

Teatavate meetmete võtmisest keeldumiseks on järgmised lisapõhjused:

1. kuritegu ei ole kahepoolset karistatav (välja arvatud teatavad rasked kuriteod);
2. meetet on võimatu täitmisele pöörata (uurimismeedet ei ole olemas või sarnaste siseriiklike kohtuasjade korral ei kasutata seda ja puudub alternatiiv).

Elektronilised tõendid

Elektroniliste tõendite, nagu teave e-posti konto omaniku kohta või Facebookis vahetatud sõnumite aeg ja sisu, saamisel kriminaaluurimiste jaoks on sageli piiriülene mõju, sest andmeid võidakse säilitada või teenuseosutaja võib asuda väljaspool ELi.

Traditsioonilisi õiguslase koostöö vahendeid peetakse selles kontekstis liiga aeglaseks. Euroopa Komisjon esitas 17. aprillil 2018 nii [määruse](#) kui ka [direktiivi](#) ettepanekud. Need sisaldavad uusi õigusnorme, millega lihtsustatakse ja kiirendatakse õiguskaitse- ja kohtuasutuste jaoks selliste elektroniliste tõendite saamist, mida nad vajavad kurjategijate ja terroristide uurimiseks ja neile süüdistuste esitamiseks.

Vastastikune õigusabi

Sellise abi õiguslik raamistik on kehtestatud 29. mai 2000. aasta [konventsiooniga Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise vastastikuse õigusabi kohta kriminaalasjades](#) ja selle 16. oktoobri 2001. aasta [protokolliga](#).

Konventsiooni peamine eesmärk on parandada õiguslase koostööd, arendades ja ajakohastades kehtivaid vastastikuse abi sätteid. Konventsiooniga eelkõige täiendatakse järgmisi sätteid ja hõlbustatakse nende kohaldamist ELi riikide vahel:

- [kriminaalasjades vastastikuse abistamise Euroopa konventsioon](#), mille Euroopa Nõukogu on koostanud 20. aprillil 1959, ja selle 17. märtsi 1978. aasta lisaprotokoll;
- [Schengeni lepingu rakendamist käsitleva 19. juuni 1990. aasta konventsiooni](#) sätteid vastastikuse abi kohta kriminaalasjades.

Konventsiooni kohaselt võib taotluse esitanud ametiasutus otsuse teinud asutusega otse ühendust võtta.

Taotlus tuleb rahuldada võimalikult kiiresti ja võimaluse korral taotluse esitanud ametiasutuse märgitud tähtpäevaks, välja arvatud juhul, kui täitval asutusel või ametiisikul on põhjus taotlus tagasi lükata.

Kuni 22. maini 2017 oli konventsioon peamine vahend tõendite saamiseks ELis. Sellest kuupäevast alates asendab Euroopa uurimismäärust käsitlev direktiiv konventsiooni ja protokolliga vastavad sätteid nende ELi riikide jaoks, kelle suhtes direktiiv on siduv. Konventsioon ja protokoll on viimati nimetatud riikide jaoks endiselt eriti olulised sel määral, mil teatavaid sätteid (näiteks ühiseid uurimisrühmi käsitlevad sätteid) ei ole direktiiviga asendatud, ning ka ELi riikide jaoks, kelle suhtes direktiiv ei ole siduv. Palun tutvuge [siin](#) konventsiooni ja [siin](#) protokolliga ratifitseerimise üksikasjadega.

Ühised uurimisrühmad

Ühine uurimisrühm on rühm, mis koosneb mitme riigi kohtunikest, prokuröridest ja õiguskaitseasutustest. See on moodustatud kirjaliku kokkuleppe teel piiratud ajavahemikuks ja konkreetse eesmärgil, et toimetada eeluurimist ühes või mitmes rühma moodustanud riigis. ELi õigusraamistikus on nähtud ette võimalus liikmesriikidevaheliste ühiste uurimisrühmade moodustamiseks [Euroopa Liidu liikmesriikide vahelise vastastikuse õigusabi kriminaalasjades käsitleva konventsiooni](#) artikliga 13 ja [nõukogu raamotsusega 2002/465/JSK ühiste uurimisrühmade kohta](#).

Lisateave

[Ühised uurimisrühmad](#)

Käesolevat lehekülge haldab Euroopa Komisjon. Sellel veebisaidil avaldatud teave ei kajasta tingimata Euroopa Komisjoni ametlikku seisukohta. Komisjon ei võta mingit vastutust ega kohustusi seoses käesolevas dokumendis esitatud või viidatud teabe ega andmetega. Palun lugege õigusteabe viida alt ELi veebilehtede autoriõiguste eeskirjade kohta.

Viimati uuendatud: 25/11/2019